

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

ЛИПОВА ДОЛИНА

ЛИПОВОДОЛИНСЬКЕ РАЙОННЕ ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

18 січня 1967 року, пройшовши всі погодження, і на підставі наказів по обласному і районному виробничому управлінню сільсько-го господарства, я приступив до роботи. Колишній начальник - Микола Михайлович Панченко - переведений у Ромни головним агрономом районного управління сільського господарства.

Перед призначенням я побував на прийомі в начальника Сумського обласного виробничого управління сільського господарства Пархоменка Федора Олександровича, першого секретаря обкому партії Бориса Іовльовича Вольтовського, секретаря обкому партії О.І. Іщенка, якого була ініціатива про моє призначення на посаду, в решти секретарів обкому і в Міністерстві сільського господарства України. Така була процедура погодження і призначення. Не проста. Складна. Відповідальна.

Представив мене колективу перший секретар райкому партії Леонід Прокопович Хрокало. Панченко по акту передав документи, що були в сейфі, облік яких вів тільки начальник (секретні документи), печатку, штампи. Зробили їх відтиски на аркуші, власне була дотримана вся процедура прийому-передачі, визначена положенням.

Доповіли всі матеріально відповідальні особи про наявність і відповідність матеріальних цінностей, про які йшла мова в акті, ми попідписували. Потрібно сказати, що головні спеціалісти відділів і служб були грамотні, відповідали займаним посадам. Аналогічне можна сказати і про решту спеціалістів.

Панченко попросив, щоб його підвезли до Ромен, де він постійно проживав.

Так розпочався перший робочий день на новій посаді. Всіх працівників управління я знав - вони знали мене.

Вчорашній голова колгоспу пересів на вище керівне «сідало», вже можна тепер і на голову колгоспу, і на інших. Член бюро райкому партії, член виконкому райради. На всіх урочистостях в президіях. Біла персональна «Волга». А як все змінюється, вірніше змінюються. Всі звертаються тепер на «Ви». Йдуть за порадами, дозволами, проханнями. Ще декілька днів тому, окремі керівники господарств вели

себе зовсім по іншому. Помінялися помітно, швидко. Всі фонди в ті часи колгоспам розподілялися управлінням. Був такий період. Ще не перебудувалися після хрущовської спадщини. При Хрущові райкомів партії не було - були парткоми при районних територіальних виробничих управліннях сільського господарства. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня 1962 року «Про укрупнення сільських районів» на території області залишилося 10 районів. У цих районах і були створені територіальні виробничі управління сільського господарства. До складу Лебединського теруправління входило майже три райони: колишній Лебединський, Синівська зона Липоводолинського і половина Недригайлівського району. Багато районів було ліквідовано. Нові райони були надто великі.

Практично, неофіційно першою особою в такому районі був начальник управління, голова райвиконкому був на другому плані. Вага парткому залежала від авторитету секретаря. Тому було по різному. По старій, набутій практиці роль партійного впливу на керівників намагалися утримувати. Після 1965 року все повернулося. І я вже прийшов на посаду начальника управління, коли першою особою був перший секретар, потім голова райвиконкому і начальник управління. Але в мене ще залишалися функції розподілу матеріальних і технічних фондів, що виділялися колгоспам. А це була прихована і дійова влада. Влада без коштів і матеріальних ресурсів - не влада, так було, так є і так буде. Я добре пам'ятав народну мудрість, що влада не псує людей, зате дурні, коли вони у владі, псують владу. Стрався не псувати владу. Чи все вдавалося? Напевно, не все. Ще не було відповідного досвіду роботи керівника районної ланки, та й життєвого досвіду було не так багато.

Голові райвиконкому доводилося звертатися до мене, щоб допомогти тому чи іншому колгоспові. Радгоспам фонди виділяли обласні трести і Міністерство радгоспів. І перший секретар райкому, і голова райвиконкому були по рангу вище. А фонди у начальника управління. Мирилися. Радили. Просили. Вимагали.

Було так, як сказав колись колишній голова Верховної Ради О.М. Ткаченко:

- Я не перша особа в державі, але й не друга.

Через відповідний період влада рад зайняла своє місце, як і повинно бути. Управління сільського господарства стали відділами райвиконкомів. Райком партії був всьому голова.

В квітні перебралися з сім'єю у Липову Долину. До того жив на квартирі у Авраменка Михайла Микитовича, нашого сусіда по

Підставках, котрий працював секретарем райвиконкому з 1965 року, після відновлення Липоводолинського району. Людина надійна, добра лагідного характеру, з немалим досвідом практичної роботи. Багатьма його порадами я скористався.

Квартиру отримали трикімнатну по вулиці Роменській, 9 у двоповерховому дванадцятиквартирному будинку на першому поверсі. Більших квартир і кращих на той час у Липовій Долині не було. Квартира стояла цілу зиму неопалюваною після здачі будинку, була вологою, холодною. Після нового будинку в Підставках, зі всіма вигодами, вже облаштованого у відповідній мірі, за мірками того часу, запропонована квартира настрою не додавала. А навпаки, навіювала різні думки, для чого все це було робити. Приїхала дружина, вона також була не в захопленні від квартири, але діватися було нікуди. Потихеньку почали облаштовуватися. Завезли вугілля, дров, які склали у вкрай маленькому відділенні спільного на дванадцять сімей сараї, що стояв навпроти будинку, над високим пологим пагорбом. А там, через вулицю і городи мешканців вулиці - Хорол. Краєвид для художників. Розглядати його часу не було, потрібно було дивитися і освоювати краєвиди квартири. Квартира опалювалася водяним опаленням, котел розміщувався на кухні. Кожен день розпалювали плиту, в яку був вмонтований опалювальний котел, просушували квартиру. Заносили дрова і вугілля, виносили попіл, зсипали його у стічну глибоку канаву, що проходила повз будинок. До першотравневих свят перебралися з Підставок на нову квартиру, ще до кінця не облаштовану. Стіна у кімнаті, що від дороги ще протягом кількох років була вологою, практично не висихала. Поспішали, бо дружина була у декретній відпустці, чекали поповнення в сім'ї. Сім'я складалася з п'яти осіб - я, дружина, бабуся і два сини.

***Ярина Григорівна
Кременецька***

Коли перебралися з Русанівки у Підставки, з Гайворона бабуся переїхала до нас. Дружина працювала у Синівці медичною сестрою, потрібно було доглядати за малим ще сином. Я майже цілодобово був зайнятий на роботі. Ярина Григорівна Кременецька прожила складне і

довге життя. Коли в 1914 році народилася моя теща - Варвара Семенівна Савчук, її мати при родах померла. Батько, Семен Савчук, був на заробітках в Америці. Односельці, які прибули до Америки пізніше за нього, повідомили, що дружина його померла при родах. Напевно, вони не знали, що дитина народилася і залишилася живою. Сталася революція 1917 року. В країні було неспокійно, розруха, складні політичні обставини. Семен Савчук практично втратив зв'язки з Гайвороном. Мати Варвари Семенівни була рідною сестрою бабці Ярини. Молодою дівчиною вона забирає племінницю на виховання. Так вона практично стала її названою матір'ю. Виростила тещу, виховала її дітей Анатолія і Раїсу. Допомогала виховувати і ростити наших дітей-Валерія, Сергія і Жанну.

Зліва направо: Сергій, бабуся Ярина, Валерій і Жанна

Бабуся Ярина була членом нашої великої сім'ї. Прожила з нами з 1960 по 1982 рік. Вона мала чудовий голос. У молоді роки її запрошували до Києва, як співачку. Краще від неї в селі ніхто не міг заспівати. Та на руках була племінниця - дочка. Через деякий час Семен Савчук довідується, що в Гайвороні проживає його дочка. Допомогає матеріально. Висилає посилки, долари. Рятуює їх практично від голодної смерті в 1932-1933 роках, висилаючи долари. Він вирішує питання, щоб забрати дочку до Америки. Були оформлені всі документи на виїзд. Молода, закохана в односельця Олександра Фурманенка, Вар-

вара Савчук відмовляється їхати до Америки. Настали складні роки другої половини тридцятих. А потім розпочалася Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років. Листування переривається. Після закінчення війни, в 1945 році, відновлюється листування. Сем Савчук висилає посилки. На фотографіях, в листах він завжди ставив розбірливо підпис Сем С. Савчук. Його син, Андрій Савчук, адвокат, був на Ялтинській конференції в 1945 році перекладачем. Намагався приїхати до Гайворона, як писав дід Сем, але йому не дали дозволу. Після смерті Сема Савчука велась не активна переписка дружини з дядьком Андрієм. Вже коли ми проживали в Сумах, він передавав з Америки для дружини ліки через представників у Києві. Дружина певний час вела переписку із сестрою Шерон, дочкою дядька Андрія, а потім зв'язки припинилися.

Бабуся Ярина не знала грамоти, була набожною. Непомітно для посторонніх, молилася. Вона без календаря, знала коли, яке релігійне свято. Дотримувалася постів. Таких добрих людей, як вона буває дуже і дуже мало. Вечорами любила дивитися телевізор, і що цікаво, любила бокс, футбол. Привчала нас, щоб ми поменше їли вечорами, особливо м'ясних продуктів. Вона дотримувалася цього. А ми не дотримувалися.

В лікарню вона потрапила вперше в житті під осінь 1968 р.: зламала руку, спіткнулася на драбині, коли влазила в погріб. А їй було за сімдесят років. Достойно ми не знали, скільки її років, але вона говорила, при розмові з Варварою Семенівною, стільки ж тоді мені років, як сусідові Миколі вісімдесят. Я вже ходила на вулицю, а він був ще малим. А весною, бабуся брала сапу і йшла на город, через дорогу, понад старим кладовищем, було у нас сотки півтори у саду землі.

Посидіти вона могла хіба що перед телевізором вечором. Говорила, що сидіти не можна, засидишся, потрібно рухатися, щось робити.

В листопаді 1982 року бабуся попросила, щоб її відвезли в Гайворон провідати рідних. Там занедужала. А 31 грудня 1982 року вона померла.

Пропрацював я рік на посаді начальника районного управління сільського господарства. Встиг попасти на сторінку тоді всім відомого республіканського сатиричного журналу «Перець». Сатира тоді була не для сміху, звичайно сміялися читачі, а ті, про кого писали, не сміялися. Могли бути, як тоді говорили, і оргвыводи, переважно і були.

А справа була така. Мені зателефонував відомий на той час не тільки в районі, а й області голова передового колгоспу «Заповіт Ілліча» з села Московського Григорій Юхимович Дериземля і попросив, щоб я погодив призначення на посаду головного інженера. Він дав по телефону йому характеристику, що той має вищу освіту, досвід роботи і просив дати дозвіл на призначення. Дериземлю я поважав, коли працював головою колгоспу, господарства наші були сусідами. Він був набагато старіший за мене, фронтовик, безкорисний, надійний і добрий товариш. Всі керівники господарств району до його думки прислухалися.

Ми їздили разом на Миронівську дослідну станцію за перспективними сортами пшениці, коли працювали головами колгоспів. Гостювали у моєму рідному селі Надросівці у батьків, купалися в річці Рось.

Дериземля допомагав мені, як молодому керівникові колгоспу. Люди на уважна, добра, спокійна. Він був хліборобом, трудівничим. І прізвище таке незвичайне, приближене до землі, козацьке - Дериземля.

Його поважали всі в районі, працював керівником господарства багато років. Признаний всіма хліборобами району авторитет, підкреслю, авторитет хлібороба.

І я не міг йому відмовити, не дивлячись на те, що було вже пізно і давно закінчився робочий день. Пообіцяв, що буду його чекати. Через деякий час до кабінету зайшов Дериземля з претендентом. Привіталися, познайомилися. Я задав, як годиться, декілька запитань майбутньому інженеру. Враження від розмови було задовільне, він володів обстановкою, говорив, що плануватиме впершу чергу зробити. Я дав дозвіл на його призначення. Задоволений тим, що накінець у Московському буде інженер.

Через певний час, заїхав на тракторний стан бригади Героя Соціалістичної Праці - Анатолія Русанівського, що розміщувалася біля центральної ремонтної майстерні колгоспу, недалеко від контори колгоспу. Потрібно сказати, що в колгоспі техніку зберігали не так, як хотілося мені, щоб зберігали в передовому, кращому господарстві району. І я часто докоряв Дериземлі, що однією з причин такого стану є відсутність в господарстві головного інженера.

На моє приємне здивування, на тракторному стані відбулося диво. Техніка була виставлена на площадках, пофарбована, гумові колеса вибілені і розвантажені. Виставка техніки, а не тракторний стан колгоспу. Був задоволений, радий від побаченого. Буваючи на тракторних

бригадах господарств району, керівникам рекомендував проїхати у Московське і подивитися, як потрібно зберігати техніку.

***Зліва направо: А.Русанівський, Б. Коломієць -
другий секретар райкому партії, О. Климов.***

Проходив час. Наближалися жнива. До робочого кабінету у справах господарств майже щоденно, зранку зазвичай, щоб застати на місці начальника, навідувалось багато голів колгоспів, зайшов і Дериземля. Вирішили його питання, розговорилися і я запитав про інженера. Дериземля відповів не відразу, чомусь помовчав, було видно по його поведінці, що чогось він не хоче говорити, як було завжди. Хвилину помовчавши, сказав:

-Знаєте, щось я його не можу зрозуміти, він якось себе веде не так, напевно, я помилився. Для мене це було несподіванкою. Та й не хотілося слухати щось неприємне на цю тему. Я був під враженням, що кінець - кінцем у Московському, при тих добрих показниках виробничої діяльності, запанував зразковий порядок на тракторних бригадах зі зберіганням техніки.

Дивлячись на Дериземлю із здивуванням від почутого, сказав, допомагайте з вашим то досвідом. Я погодився на вашу пропозицію, ви самі підбирали, так що... У відповідь:

- Не хотів говорити, псувати вам настрої зранку, але скажу. Він зібрав на вечірку з нагоди свого дня народження майже всіх механізаторів, просив, щоб йому в основному дарували гроші. В нас у селі так не заведено. І то не був день його народження. Загалом, напевно, я дав маху з ним. Ще придивлюся до нього, відчуваю щось з ним не гаразд. Дериземля поїхав, у круговерті щоденних різноманітних справ про розмову забулося, тим більше, мені думалося, що розмова була викликана настроєм Дериземлі.

Розпочалися жнива. На роботу я приходив завжди о сьомій ранку. В такий час менше відволікають розмови по телефону. Працював над паперами, яких було надто багато. Телефонний дзвінок, підіймаю трубку і чую знайомий голос Дериземлі. Привітались. Розповідає:

- Олександрє Васильовичу, у мене неприємність, «ЧП». Інженер взяв нову машину, яку декілька днів тому отримали, і зник. Вже немає третю добу. Шукали, наводили довідки, але...

Словом шукали його місяць, якщо не більше. Шукала і міліція. Знайшли в Недригайлівському, сусідньому районі в одному з далеких сіл. І втік, як виявилось, не так і далеко. Перевозив за помірну плату селянам все, що просили. Піймали. Судили. Освіти інженера в нього не було. Такі махінації він здійснював не раз в багатьох колгоспах по Україні. В цьому мав великий досвід, неперевершений талант був, як говорять, професіоналом своєї справи. Отакі бувають таланти.

Правда, бувають і такі керівники, як виявився я з Дериземлею. Після цього випадку, я перевіряв документи при прийомі на роботу прибулих так, як потрібно, але набагато і набагато прискипливіше, детальніше, краще. Буває. Не вчудиш - не прославишся. А я з Дериземлею прославився на всю Україну і далі, тільки слава надто неприємна, не бажана. Переживали. Чекали покарання по партійній лінії, так було заведено. Реагували на критику партійні органи. Авторитет Дериземлі був великий, не тільки в районі, а й області. Спустили повільно на гальмах, деталей гальмування не знаю. Пронесло і навчило.

Роботою начальника управління був задоволений, відчував себе, як говорять, у своїй тарілці. Майже семирічний досвід голови колгоспу давав свої наслідки. Старався. Перший секретар райкому партії Хрокало за професією був педагог, в роботу господарств практично не вникав, тому доручав мені всі питання сільськогосподарського виробництва вирішувати самостійно і, звичайно, нести відповідальність. Після відновлення району керівники господарств старалися, і район мав непогані показники в області, особливо у галузі тваринництва.

Було багато різних подій за період, коли я працював начальником управління. Та найвизначніша, пам'ятна для мене - сталася першого червня. Не спалось.

Світало. Перші промені сонця пробивалися крізь зелене гілля велетнів дубів, і проникали у вікна, наповнювали яскравим, теплим і ніжним світлом кімнату приміщення пологового відділення Липоводолинської районної лікарні, що стояв у лісі на окраїні селища. Під пташино-солов'їний спів 1 червня 1967 року народилася наша дочка Жанна.

Коли запитували у моєї матері, чому ми так назвали дочку, мати відповідала, що довго ждали, ждана. Про те, що довго чекали, то це правда. Напевно, в материних словах була істина. Проте іншого імені ми не могли уявити. Жанна росла серед хлопців. Манери поведінки в дошкільні роки у неї були хлопчачі.. Автомат на шії, чи то шабля в руці. Коли вся їхня компанія пекла картолю і смажила сало на вогні на пагорбах у лісі, бабусі і мамі роботи було багато, щоб привести її до порядку. Вся і все було у жирному попелі, а він відмивається погано. Потім дитячий садочок, поруч з моєю роботою. Школа.